

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Кондрашової Єлизавети Олегівни

«Поетичні світи Д. Томаса: художні орієнтири та перекладацькі інтерпретації»

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 035 Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки

1. Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок з планами та напрямками науково-дослідних робіт наукових установ і організацій, державними планами та галузевими науковими програмами.

Актуальність дисертаційної роботи Кондрашової Єлизавети Олегівни зумовлена одразу кількома взаємопов'язаними факторами, які відображають і сучасний стан українського та зарубіжного літературознавства, і ширші культурно-комунікативні процеси, що розгортаються в європейському просторі. Насамперед, мова йде про об'єктивну необхідність переосмислення поетичного спадку Ділана Томаса – видатного валлійського поета ХХ століття, чия творчість значною мірою залишалася малодослідженою в межах української наукової традиції.

Актуальність дослідження посилюється ще й тим, що воно здійснюється у добу транснаціональних гуманітарних студій, коли традиційне національно орієнтоване літературознавство набуває відкритості до мультикультурного діалогу, рецептивних стратегій і порівняльної літературної аналітики. Дисертація пропонує осмислення творчості Ділана Томаса у трьох нерозривно пов'язаних вимірах: як феномену валлійської культури, як поета англomовного модернізму та як джерела для міжмедійних художніх інтерпретацій. Слід особливо підкреслити, що актуальність цієї роботи не є формальною. Вона ґрунтується на чітко виявленій лакуні у сучасному українському літературознавстві, на відсутності центрованих досліджень, на потребі в оновленні корпусу перекладів, а також на важливості методологічного розширення рамки аналізу – із суто текстуальної у простір інтермедіальності, що наразі є одним із найбільш динамічних напрямів гуманітарного знання.

Отже, актуальність дослідження підтверджується як емпіричними чинниками (відсутність в Україні подібних студій), так і методологічними перспективами (перехід від традиційного літературознавства до інтермедіального), а також культурною потребою: відкривати нові голоси, осмислювати інші мовно-естетичні моделі, перекладати не лише текст, а й досвід поетичного мислення. Усе це робить тему не просто важливою, а необхідною для української філології сьогодення.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і наукова новизна.

Структуру роботи зорієнтовано на вирішення основних завдань, спрямованих на досягнення поставленої мети. Наукова робота є чітко структурованою, основні положення розкрито в трьох розділах.

Детальне вивчення дисертаційної розвідки та наукових публікацій Є.О. Кондрашової дає підстави зробити висновок про обґрунтованість та достовірність отриманих результатів. Робота охоплює широке коло проблем, які стосуються аналізу метафізичних, культурологічних і стилістичних особливостей поетичного світу Ділана Томаса, осмислення способів його трансформації в українському перекладацькому просторі, а також дослідження його резонансу в музиці, живопису та кінематографі. В усіх зазначених аспектах дисертантка демонструє цілісне бачення теми, високу ступінь методологічної підготовленості, а також переконливу дослідницьку аргументацію. Усі ключові твердження дисертантки чітко впливають з логіки викладу, підтверджуються прикладами з поетичного корпусу Ділана Томаса, зіставленням оригіналів і перекладів, а також зі свідченням міжмедійної репрезентації його творів у музиці, кіно та ілюстрації. Зміст розділів роботи несе в собі послідовність аналітичного руху від загальнотеоретичного обґрунтування до конкретного текстуального аналізу, що є запорукою переконливості та наукової достовірності сформульованих положень.

Ступінь обґрунтованості наукових положень проявляється передусім у тому, що авторка не лише формулює загальні тези – наприклад, про міфопоетичну насиченість творчості Томаса чи її релігійно-метафізичну основу, – а ретельно простежує, як саме ці риси виявляються в тексті, якими мовними засобами досягається символічна густота, на якому рівні відбувається накладання міфу, образу, ідеї, емоції та інтонації. Вона аналізує не лише лексичні чи метафоричні одиниці, а й ритм, композицію, синтаксичні інверсії, фонічну побудову віршованого рядка. Це означає, що теоретичні міркування не відриваються від поетичного матеріалу, а навпаки – є результатом уважного читання, інтерпретації, що не боїться суперечностей або неоднозначності. Таке поєднання аналітики й інтуїтивного відчуття тексту забезпечує глибоку переконливість наукових положень.

Наукова новизна роботи виявляється передусім у самому об'єкті та методі дослідження. До цього часу в українській філології не існувало повноцінного комплексного аналізу поезії Ділана Томаса в трьох взаємопов'язаних площинах – поетичній, перекладознавчій та інтермедіальній. Методологічне поєднання в межах однієї роботи літературознавчого аналізу, перекладацького експерименту й інтермедіального прочитання можна вважати інноваційним в межах української гуманітарної науки. До того ж, авторка не лише говорить про

інтермедіальність, а й показує, як поезія Ділана Томаса резонує за межами мови, досліджуючи її аудіоінтерпретації, музичні адаптації та візуальні репрезентації. Новизна простежується і в підході до перекладознавства: Є.О.Кондрашова піднімає питання про цілісність естетичного враження як ціль перекладу, що наближає її до сучасних перекладацьких теорій, у тому числі постструктуралістських і постколоніальних. Зрештою, новизною є й сама авторська присутність у тексті: її переклади поезій Ділана Томаса є цінними для філологічної науки та підтверджують здатність авторки застосовувати теоретичні знання та перекладацькі стратегії на практиці.

3. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

Є. О. Кондрашова зауважує, що *метою* розвідки є дослідження «складників художнього світу Д.Томаса крізь призму осмислення творчих орієнтирів автора, перекладацьких інтерпретацій його поезій та форм їх рецепції в інтермедіальному просторі сучасної культури» (с. 15), що повністю розкривається авторкою на сторінках дисертації.

У першому розділі роботи авторка узагальнює теоретичне підґрунтя дослідження, аналізуючи зарубіжні та українські літературознавчі розвідки, критичні праці літераторів ХХ ст. – сучасників Д.Томаса (с 26-27). Дисертантка також окреслює шлях становлення митця, вплив літературного та соціального контексту на його творчість, досліджує вплив самого валлійського автора на подальші покоління літературних діячів, що у подальшому допоможе більш детально зрозуміти аспекти візуальної поезії та проблеми перекладу поетичного твору загалом.

Теоретичне значення результатів дисертаційної розвідки визначено поглибленим вивченням процесу формування поетичного світу Д. Томаса та варіантів його перекладацької рецепції завдяки поєднанню декількох напрямів дослідження – історико-літературного, біографічного, лінгвостилістичного, семіотичного. В роботі дисертантка доводить результативність та плідність інтермедіального підходу у розкритті особливостей художнього задуму та художніх засобів словесної творчості у «перекладі» мовою іншого мистецтва.

Практичне значення роботи зумовлене можливістю залучення її результатів під час викладання нормативних курсів, як-от «Історія зарубіжної літератури», або під час розроблення та впровадження дисциплін за вибором, зокрема «Англо-валлійська література». Результати дослідження можуть бути використані під час вивчення історії англо-валлійської літератури ХХ ст., у спецкурсах, присвячених досліджуваній тематиці, а також – у процесі подальшої роботи над перекладами поетичних творів автора українською мовою.

4. Зміст та завершеність дослідження.

Однією з переваг розвідки є чітка композиційна побудова, яка дозволяє слідкувати за послідовністю етапів дослідження та узагальненням

результатів. Змістовне наповнення всіх трьох розділів є достатньо збалансованим.

Дисертаційна праця Є. О. Кондрашової містить анотацію, вступ, три розділи, висновки до розділів, а також загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

Анотація до наукової розвідки та опубліковані праці за змістом повністю відповідають меті та змісту дисертаційній роботі.

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, ступінь розробленості теми, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт та предмет розвідки, зазначено кількість матеріалу дослідження, окреслено теоретикометодологічну базу розвідки, схарактеризовано наукову новизну та теоретичне і практичне значення результатів. Про ґрунтовність публікацій свідчить широка географія апробацій результатів дослідження на міжнародних конференціях.

У **першому розділі «Художній світ Ділана Томаса у сприйнятті літературних критиків, біографів і ціннісні основи історико-культурного контексту епохи»** авторка детально аналізує рецепцію постаті та творчості Д. Томаса у літературній критиці, біографічній традиції та в історико-культурному контексті епохи (с. 27–28). Особливу увагу приділено подвійності образу поета в масовій свідомості: як культового генія й водночас проблемної фігури модернізму. Наукова новизна цього розділу полягає у спробі осмислення валлійської ідентичності Д.Томаса як фактора формування його естетики та виявленні глибоких зв'язків між його поетикою та національною культурною традицією. Дисертантка вправно аналізує вплив міфопоетики, християнської символіки, фольклору, а також традицій англійського романтизму й метафізичної поезії. У цьому розділі закладається філософське підґрунтя, яке логічно трансформується в подальших розділах у проблематику перекладу та інтермедіальності.

Другий розділ «Досвід перекладу поезії Ділана Томаса. Константи смислового універсуму автора й варіативність їх інтерпретацій у практиці інакомовної художньої співтворчості» присвячено проблемам перекладу поетичних творів Д. Томаса на українську, французьку, іспанську та турецьку мову. Авторка не лише аналізує наявні переклади різними мовами (зокрема, твори Василя Бетакі, Сергія Соловйова, Алена Сюеда, Елізабет Асконі Кранвелл (с. 143–154), В.О. Моляко (с. 167), І. Касьяненка (с. 169), Юсуфа Озджана (с. 173–174), а й здійснює власні перекладацькі спроби (с. 136–141, с. 156–157, додатки), які засвідчують її глибоке розуміння поетики Ділана Томаса. Важливою інновацією тут є акцент на внутрішній ритміці, фоностилістиці, багатозначності й асоціативності текстів Томаса – тих особливостях, які часто втрачаються в перекладах. Відзначається також критичний підхід до попередників, авторка коректно вказує на втрати та заміщення в існуючих перекладах, не вдаючись до суб'єктивізму чи безапеляційних суджень. Її

аналітика в цьому розділі глибока, лексично точна, стилістично виражена. Варто особливо згадати уважне порівняння оригіналу та перекладу на сторінках 144–149, де дисертантка демонструє свою обізнаність із тонкою семантикою англомовної поезії та компетентність у галузі перекладознавства.

У третьому розділі «Життя після життя». Світ Ділана Томаса-митця в інтермедіальному просторі культури сучасності» авторка переходить до аналізу інтермедіального виміру поезії Ділана Томаса, як його поезія знаходить відображення в музиці, кінематографі, візуальному мистецтві. Такий підхід є безперечно сучасним і демонструє міждисциплінарність дисертації. Авторка влучно досліджує музичні адаптації (наприклад, твори Ігоря Стравінського, Деніела Джонса, с. 217–218), а також візуальні репрезентації Ділана Томаса й його текстів у документальному та художньому кінематографі (кінореальність Стівена Бернштейна, с. 198–199). Значним досягненням слід вважати здатність дисертантки інтерпретувати інтермедіальні трансформації тексту з позиції поетики, а не лише фактології. Вона виявляє, як саме поетична структура (ритм, образ, символ, метафора) змінюється у музичному чи візуальному контексті, і в яких випадках ці зміни зберігають, трансформують або нівелюють художній ефект. Інтермедіальний аналіз є актуальним для сучасних літературознавчих студій, розширюючи межі аналітичних та інтерпретаційних процедур. Поза самою художньою багатовимірністю поезії Д. Томаса це є однією із причин виокремлення розгляду інтермедіальної проблематики у повноцінний розділ дослідження, в якому представлено різноманітні варіанти уточнення образу тексту, іноді відчутно суб'єктивне сприйняття своєрідності художнього світу валлійського поета. Інтермедіальна інтерпретація розглядається як своєрідний «переклад», але на мову іншого мистецтва, де є аналогічне зі словесним перекладом складне поєднання об'єктивного та суб'єктивного фактору рецепції. У цій частині дисертації аналізується поетичний світ Д. Томаса крізь призму кіномистецтва, музики, художньої творчості та театру.

Особливої уваги заслуговує власна перекладацька практика дисертантки, представлена в додатках (с. 249–258). Вона є повноцінним науково-прикладним компонентом дослідження і підтверджує здатність авторки застосовувати теоретичні знання на практиці. Її переклади точні, естетично зважені, глибоко інтерпретовані.

Також варто відзначити висновки до кожного розділу, які не є формальними або повторювальними, а щоразу синтезують зміст, підкреслюють досягнення та готують ґрунт для наступного етапу дослідження. У фінальному загальному висновку (с. 233–238) Є. О. Кондрашова демонструє зріле бачення теми, узагальнюючи теоретичні положення, і вказує на можливі напрями подальших студій.

Мовнотилістичне оформлення роботи в цілому відповідає академічним стандартам. Мова наукова, виражена, термінологічно точна.

Посилання на джерела зроблено відповідно до вимог академічної доброчесності. Бібліографія репрезентативна, містить понад 120 джерел, з них значна частина – англomовні академічні праці, що є ознакою самостійної дослідницької роботи.

Дисертація справляє враження завершеного, логічно структурованого й методологічно виваженого дослідження. Вона поєднує в собі філологічну глибину, перекладацьку практику та міжкультурний аналіз, чим вносить вагомий внесок у розвиток сучасного українського та зарубіжного літературознавства та перекладознавства.

Порушень академічної доброчесності в дисертації не виявлено.

5. Дискусійні положення, зауваження та пропозиції.

Дисертаційна розвідка Єлизавети Олегівни Кондрашової є завершеним самостійним дослідженням, проте містить деякі дискусійні положення. Вважаємо, що такі положення сприятимуть уточненню та повноті опису результатів дослідження.

По-перше, заслуговує на додаткове розширення термінологія, пов'язана із поняттям «інтермедіальність» у третьому розділі роботи. Попри наявність базового теоретичного підґрунтя інтермедіального аналізу, розділ має переважно описовий характер. Візуальний матеріал (наприклад, ілюстрації до збірки Ділана Томаса або фільм про нього) подається без порівняння з поетичним текстом. Аналіз музичних і кінематографічних інтерпретацій творчості Ділана Томаса міг би бути більш системним, із ширшим залученням порівняльного аналізу поетичних текстів та їхніх інтермедіальних втілень, що посилює б аналітичний потенціал дослідження.

По-друге, дослідження переконливо висвітлює провідні мотиви й образи поезії Ділана Томаса, однак аналіз окремих концептуально важливих образів, зокрема смерті, тілесності та релігійної символіки (с. 31–34, 59–87), міг би бути більш концептуалізованим і доповненим ширшим філософським осмисленням, що дозволило б повніше розкрити складність авторської поетичної картини світу.

По-третє, авторські переклади поезій Ділана Томаса, подані в додатках (с. 249–258) та частково проаналізовані у другому розділі (с. 146–141), є безперечною перевагою дисертації та свідчать про високий рівень фахової підготовки здобувачки. Разом із тим коментар до власних перекладацьких рішень міг би бути більш розгорнутим, зокрема щодо обґрунтування вибору стратегій передачі образності, ритмомелодики, символіки та інших особливостей поетики оригіналу.

Змістовні запитання до дисертаційної роботи.

1. У роботі заявлено міждисциплінарний підхід до аналізу поетичного світу Ділана Томаса. Яким чином він реалізований у дослідженні та які

методи суміжних дисциплін були використані поряд із літературознавчим і перекладознавчим аналізом?

2. Яку перекладацьку стратегію Ви обрали при виконанні власних перекладів віршів Д. Томаса і чому? Чи розглядали Ви альтернативні варіанти, і як обґрунтовували компроміси між збереженням поетичної форми, ритму і смислових компонентів?

3. Чим обґрунтований вибір саме тих інтермедіальних джерел (музика, кіно), які Ви аналізуєте в третьому розділі? Чи можна вважати їх найбільш репрезентативними, і чи існує система критеріїв їх добору?

4. Чи існують, на Вашу думку, об'єктивні критерії "вдалої" інтермедіальної адаптації поетичного тексту? Як Ви відрізняєте інтерпретацію, що зберігає поетику оригіналу, від такої, що її руйнує?

Зазначимо, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів і не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи. Позиції та переконання авторки мають право на відстоювання під час захисту дисертації.

6. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях.

Вважаємо, що виклад наукових положень є ґрунтовним. Результати розвідки відображено у 4 одноосібних публікаціях, які надруковані у фахових виданнях України та 1 з них у журналі, індексованому в базі Index Copernicus.

7. Апробація основних результатів дослідження.

Дисертаційна розвідка має достатню апробацію результатів та її широку географію. Основні положення представлено в доповідях на 12 наукових конференціях, зокрема на 4 міжнародних конференціях, 6 всеукраїнських конференціях та 2 симпозіумах.

8. Загальний висновок.

Зроблені зауваження не зменшують загальної позитивної оцінки дисертації, вони не стосуються змісту основних положень дослідження і не ставлять під сумнів достовірність отриманих результатів та сформульованих теоретичних висновків, що мають суттєве значення для подальшого розвитку літературознавства та перекладознавства.

Кондрашова Єлизавета Олегівна має належний рівень професійної підготовки, ґрунтовну обізнаність наукових надбань у галузі літературознавства та перекладознавства.

Результати дисертаційної розвідки мають як теоретичне, так і практичне значення. Теоретичне значення полягає в тому, що наслідком роботи є внесок до вивчення поетичного доробку Ділана Томаса та перекладацької інтерпретації його поезій у поєднанні історико-

літературного, біографічного, лінгвостилістичного, семіотичного напрямів дослідження, а практичне значення роботи визначається тим, що результати дослідження можуть бути використані під час вивчення історії англо-валлійської літератури початку ХХ ст., а також – у процесі подальшої роботи над перекладами поетичних творів автора українською мовою.

Дисертація є завершеною науковою роботою, яка відповідає всім вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 зі змінами). Здобувачка Кондрашова Єлизавета Олегівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – «Гуманітарні науки» зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент –
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри англійської філології
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
МУНІС

Світлана ГОНСАЛЕС-

Підпис доцента Гонсалес-Муніс С.Ю. засвідчую:
Учений секретар Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара

Тетяна ХОДАНЕН